

Иън Макюън - „Невинният“

Лейтенант Лофтинг направо обсеби разговора:

– Слушай, Марнъм. Ти пристигна току-що, така че няма как да си наясно със ситуацията. Тук проблемът не се свежда до германците или до руснаците. Нито дори до французите. А до американците. Те нищо не разбират. И което е по-лошо, не вземат от дума, не скат да се научат. Такива са си и толкоз.

Ленард Марнъм, служител на Пощите, никога не беше срещал американец очи в очи, но ги беше изучавал подробно в местния салон на кино „Одеон“. Усмихна се със затворена уста и кимна. Бръкна във вътрешния джоб на самото, за да извади посребрената си табакера. Лофтинг вдигна длан по начина, по който се поздравяват индийците, за да откаже предложението му. Ленард кръстоса крака, извади цигара и на няколко пъти тупна единия ѝ край в табакерата.

Ръката на Лофтинг се стрелна над бюрото, пресегна се докрай и му предложи огънче. Продължи да говори, докато младият цивилен сведе глава над пламъка:

– Сигурно си наясно, че съществуват много съвместни проекти, общи фондове, ноу-хау и други подобни. Американците обаче нямат никаква представа какво е сътрудничество. Съгласяват се по даден въпрос, а после си правят каквото знаят. Действат зад гърба ни, задържат информация, подценяват ни, говорят ни като на малоумни. – Лейтенант Лофтинг намести попивателната, която беше единственият предмет върху бюрото му. – Както знаеш, рано или късно правителството на Негово величество ще бъде принудено да втвърди позициите си. – Ленард понечи да се обади, но Лофтинг му махна да мълчи. – Нека ти дам един пример. Аз съм британският офицер за свръзка, който отговаря за състезанието по плуване между отделните сектори идния месец. Никой не може да оспори факта, че бидейки тук, на Стадиона, ние разполагаме с най-добрия басейн. Няма никакво съмнение, че на това събитие именно тук му е мястото. Американците дадоха съгласието си още преди седмици. Но сега къде мислиш, че е насрочено състезанието? Доста по-на юг, в техния сектор, в някаква малка мазна локва. И знаеш ли защо?

Лофтинг продължи да говори още десет минути.

Когато всички възможни коварства, свързани със състезанието по плуване, бяха изложени, Ленард се обади:

– У майор Шелдрейк има някакво оборудване за мен, както и запечатан плик с инструкции. Знаете ли нещо по въпроса?

– И дотам ще стигна – отвърна му лейтенантът строго. После млъкна, сякаш да събере сили. Когато отново заговори, едва успяваше да потисне фалцета на негодуванието си.

– Знаеш ли, че единствената задача, с която ме изпратиха тук, беше да те изчакам. Когато пристигнаха пратките за майор Шелдрейк, трябваше да взема всичко от него и да го предам нататък. Но така стана – за което аз нямам никаква вина, – че се получи луфт от четирийсет и осем часа между заминаването на майора и моето пристигане.

Пак се умълча. Последвалото обяснение прозвуча, сякаш го беше подготвил внимателно.

– Очевидно янките са вдигнали страшна врява и въпреки че влаковата пратка беше заключена в охранявана стая, твоят запечатан плик се озова в сейфа в кабинета на командира. Те настояват да има човек, който през цялото време да носи директна отговорност за оборудването, тъй като до кабинета на командира ще има телефонни обаждания от страна на бригадния генерал, идващи направо от Генералния щаб. И нищо не може да се направи по въпроса. Дойдоха с камион и задигнаха всичко – и плика, и пратката, и останалото. Тогава пристигнах аз. Моите нови нареждания бяха да

те изчакам, което продължих да правя цели пет дни, после да се уверя, че си този, за когото се представяш, да ти разясня ситуацията и да ти връча този адрес за контакт. Лофтинг извади кафяв плик от джоба си и го подаде през масата. Едновременно с това Ленард му подаде своето пълномощно. Лофтинг се поколеба. Но имаше още една вест – лоша.

– Ето как стоят нещата. Твоето оборудване, каквото и да е то, е зачислено на тях, поради което и ти отиваш там. Вече сме те прехвърлили. Засега те отговарят за теб. Ще получаваш заповедите си от тях.

– Добре – съгласи се Ленард.

– Според мен това е адски лош късмет.

След като изпълни задължението си, Лофтинг стана и се ръкува.

Армейският шофьор, който по-рано следобед бе докарал Ленард от летище Темпелхоф, чакаше на паркинга на Олимпийския стадион. Квартирата на Ленард се намираще само на няколко минути път с кола. Ефрейторът отвори багажника на малката кола, боядисана в цвят каки, но, изглежда, не сметна, че е негово задължение да извади куфарите му.

Номер 26 на улица „Платаненалее“ представляваше модерна сграда с асансьор в преддверието. Апартаментът му беше на третия етаж и имаше две спални, просторен хол, кухня с трапезария и баня. В Тотнъм Ленард живееше все още с родителите си и всеки ден пътуваше до Долис Хил. Започна да обикаля от стая в стая, като светваше всички лампи. Имаше най-разнообразни вещи. Голямо радио с кремави бутони, телефон – в едно кътче заедно с масичката за кафе, – а до него карта на улиците в Берлин. Виждаше се и армейски инвентар – мебелна гарнитура от три части със зацапана флорална тапицерия, табуретка пуф с кожени пискюли, лампион, който не стоеше съвсем перпендикулярно, а до стената в дъното на гостната – писалище с масивни извити крака. Хареса си едната спалня, после започна внимателно да разопакова багажа си. Имаше си собствен апартамент. Не смяташе, че това може да му достави толкова голямо удоволствие. Извади официалния си костюм, после по-малко официалния и накрая всекидневния и ги закачи във вградения гардероб, чиято врата се плъзгаше при най-лекото докосване. Върху бюрото си постави посребрената табакера с гравирани си инициали и с дизайн, който наподобяваше жилките на тиково дърво. Подарък от родителите му по случай заминаването. До нея сложи тежката домашна запалка във формата на неокласическа урна. Дали някога ще посреща тук гости?

Чак след като всичко беше подредено по негов вкус, си позволи да се отпусне в креслото под лампиона и да отвори плика. Остана разочарован. Лист хартия, откъснат от бележник. Нямаше адрес, само едно име – Боб Глас – и берлински телефонен номер. Мислеше си как ще разгърне картата на Берлин върху масата за хранене, ще намери адреса и ще планира маршрута си. Сега обаче ще трябва да пита някой непознат, непознат американец, и да използва телефона – уред, който не обичаше независимо от професията си. Родителите му нямаха телефон, нито приятелите му, а и на него в работата рядко му се налагаше да се обажда. Закрепи квадратния лист върху коляното си и набра номера с нежелание. Знаеше как иска да прозвучи гласът му. Спокойно, делово: *Обажда се Ленард Марнъм. Мисля, че ме очаквате.*

Отсреща някой извика рязко:

– Глас!

Обмисленото поведение на Ленард се срина и английският му засече – точно това, което искаше да избегне при разговора си с американеца.

– О, да, вижте, ужасно съжалявам, но аз...

– Марнъм, ти ли си?

– Всъщност да. На телефона е Ленард Марнъм. Мисля, че вие...

– Запиши си този адрес. Номер 10 „Нолендорфшрасе“, намира се до „Нолендорфплац“. Утре в осем да си тук.

Линията прекъсна още докато Ленард повтаряше адреса с възможно най-дружелюбния си глас. Почувства се като глупак. Дори се изчерви. Улови отражението си в едно огледало на стената и се приближи плахо. Очилата му, оцветени в жълтеникаво от изпаренията на телесните му тлъстини – или поне такава беше неговата теория, – стояха нелепо на носа му. Когато ги махна, стори му се, че лицето му е някак непълно. От двете страни на носа се виждаха зачервявания от допира с рамките, всъщност вдлъбнатини в самата костна структура. Можеше да мине и без тях. Трябваша му само за близо. Да разчете схемата на електрическа верига, да види жичката на електронна лампа или пък друго лице. Лице на момиче. Привичното му домашно спокойствие изчезна. Стана и отново обиколи новото си владение, обзет от неконтролируеми копнежи. Най-накрая се взе в ръце и седна пред голямата маса, за да пише на родителите си. Такива съчинения му костваха усилие. Задържаше дъх в началото на всяко изречение и шумно го изпускаше в края.

Скъпи мамо и татко, пътуването дотук беше отегчително, но поне мина безпрепятствено! Пристигнах днес в четири. Разполагам с хубав апартамент с две спални и телефон. Все още не съм се срещнал с хората, с които ще работя, но мисля, че Берлин е окей. Тук вали и е ужасно ветровито. Дори на тъмно се вижда, че градът е доста разрушен. Все още не съм имал възможност да изпробвам немския си...

Скоро гладът и любопитството го изкараха навън. Беше запомнил един маршрут от картата и пое на изток към „Райхсканцлерплац“. Ленард беше на четиринайсет години в деня, когато беше обявена победата в Европа, достатъчно голям, за да може главата му да е пълна с имената и мощностите на бойни самолети, кораби, танкове и оръдия. Беше следил десанта в Нормандия и настъплението на изток през цяла Европа, а преди това и на север през Италия. Едва напоследък бе започнал да забравя имената на големите битки. Беше невъзможно за млад англичанин, пристигнал за пръв път в Германия, да мисли другояче за тази нация, освен като за победена, и да чувства гордост от победата. Беше прекарал войната с баба си в едно село в Уелс, над което не беше прелетял нито един вражески самолет. Никога не беше докосвал пушка, нито беше чувал гърмежи освен на стрелбището; въпреки това и въпреки факта, че руснаците бяха освободили града, тази вечер пое през този тъй приятен жилищен квартал на Берлин – вятърът беше утихнал и времето се беше постопило – с важна собственическа походка, сякаш краката му отмерваха ритъма в реч на господин Чърчил.

Доколкото можеше да види, навсякъде се работеше усилено по възстановяването на града. Тротоарът беше с нови плочки и с прясно засадени млади платанови дръвчета. Повечето развалини бяха разчистени. Земята бе изравнена и върху нея бяха подредени купчини от стари тухли, остъргани от мазилката. Новите сгради, като неговата, притежаваха някаква масивност, типична за деветнайсети век. В края на улицата долови гласове на английски деца. Офицер от Кралските военновъздушни сили и семейството му се прибираха у дома – убедително доказателство, че градът е окупиран. Излезе на „Райхсканцлерплац“, който беше огромен и пуст. На фона на мъждеещата в охра светлина от новоиздигнатите бетонни улични стълбове зърна внушителна обществена сграда, срутена до основи, от която все пак беше останала една стена с прозорци на приземния етаж. В центъра ѝ ред стъпала водеха към огромен портал с претрупана каменна плетеница и фронтони. Вратата, която сигурно е била масивна, беше избита така, че се виждаха фаровете на колите, които от време на време прекосяваха съседната улица. Човек не можеше да не изпита момчешко задоволство от хилядите оръдия, чиито снаряди бяха отнесли покривите на сградите и бяха изтърбушили вътрешността им, за да останат единствено фасадите със зейнали

прозорци. Преди дванайсет години може би щеше да разпери ръце, да забръмчи като мотор и за миг-два да се престори на победоносен бомбардировач. Сви по една странична уличка и на ъгъла ѝ откри пивница.

Мястото гърмеше от врявата на старчески гласове. Тук нямаше човек под шейсет, но въпреки това пристигането му не направи впечатление. Жълтеещите пергаментови абажури и гъстият като грахова супа цигарен дим му осигуриха пълно уединение. Загледа се в бармана, докато приготвяше бирата, която си бе поръчал с помощта на предварително намислената си фраза. Чашата беше напълнена, кипналата пяна – отстранена с шпатула, после допълнена отново и оставена да се слегне. След това операцията беше повторена. Минаха почти десет минути, преди барманът да сметне, че бирата е вече готова за сервиране. От краткото меню с готически шрифт успя да разчете и да си поръча братвурст с картофена салата. Запъваше се почти на всяка дума. Келнерът кимна и побърза да се отдалечи, сякаш не можеше да понесе втори опит на издевателство върху родния си език.

Ленард все още не беше готов да се върне в глухата тишина на апартамента си. След вечерята си поръча втора бира, после и трета. Докато отпиваше, нададе ухо към разговора на трима мъже около масата зад него, който ставаше все по-гръмогласен. Нямаше избор, затова се заслуша в шумните гласове, които се боричкаха, но, както му се стори – не в противоречие, а в опит да докажат една и съща теза още по-настойчиво. Отначало чуваше само неразчленени, преплитаци се неясноти от гласни и срички, властния накъсан ритъм и забавеното узряване на германските изречения. Докато отпиваше от третата си бира, немският му започна да се подобрява и вече можеше да различи отделни думи, за чието значение се досещаше след кратко замисляне. При четвъртата си бира вече долавяше откъслечни фрази, които мигом се поддаваха на превод. Тъй като вече знаеше, че приготвянето на бирата не става бързо, предварително си поръча още една половинка. Именно по време на тази пета халба способността му да схваща езика нарасна. Вече не се съмняваше в смисъла на *Tod* – смърт, а малко по-късно и на *Zug* – влак, и на глагола *bringen*, които чуваше да се изговарят отегчено, от време на време с неподражаема напевност.

Такива неща понякога са нужни.

Разговорът отново набра скорост. Беше ясно, че го движи конкурентното самохвалство. Едно запъване и отпадане. Прекъсванията бяха груби, всеки глас се бореше все по-гръмко и напористо за надмощие, привеждаше още по-красноречиви примери от тези на предшественика си. Със съвест, освободена благодарение на бира два пъти по-силна от светлото английско пиво, поднасяна в чаши не много по-малки от пинтата, тези мъже се тупаха в гърдите, вместо да се свиват от ужас.

На висок глас, така че всички да ги чуят, се хвалеха с кървавите си дела. *Mit Meinen bloßen Händen!* С тия две голи ръце! Всеки гледаше да вземе думата с надвикване и да разкаже любопитната си история, преди другите да го прекъснат. Постоянно се чуваха груби подмятания и жлъчни изръмжавания в знак на съгласие. Другите пияници в кръчмата разговаряха шепнешком и не им обръщаха внимание. Само барманът току поглеждаше към тримата, колкото да провери докъде е стигнало съдържанието в чашите им.

Eines Tages werden mir alle dafür dankbar sein. Един ден всички ще ми благодарят за това. Когато Ленард се изправи и барманът се приближи, за да преброи отметките с молив върху бирената подложка, не можа да се съдържи, обърна се и погледна тримата. Бяха по-възрастни и по-крехки на вид, отколкото си ги беше представял. Единият го забеляза и другите двама се извърнаха от място да го видят. Първият, с цялата бляскава театралност на закоравял пияница, вдигна чашата си за тост:

– Na, junger Mann, bist wohl nicht aus dieser Gegend, wie? Komm her und trink einen mit uns. Ober!

Ела при нас. Ей, барман! Но Ленард вече отброяваше германските марки в ръката на бармана и се направи, че не ги чува.

На следващата сутрин стана в шест и влезе да се изкъпе. Доста време умува над тоалета си, какви нюанси на сивото да избере и как да ги съчетае с бяло. Облече по-малко елегантния си костюм, после го свали. Не искаше да изглежда така, както беше прозвучал по телефона. Младият мъж по долни гащи и плътна фланела, която майка му бе успяла да пхне в багажа му, заляпан в гардероба с трите костюма и едно сако от туид, гледаше с почитание на мощната власт на американския стил. Смяташе, че в собствената му скованост има нещо абсурдно и че английското у него изобщо не му помага, както е било преди едно поколение. Това го караше да се чувства уязвим. Докато американците изглеждаха съвършено доволни от себе си.